

Лист до редакції

СЕРДИТА РЕПЛІКА

Стаття В.Даниленка “Танець над прірвою: смерть Григора Тютюнника у дзеркалі аналітичної психології” (№12, 2011) не лише неприємно здивувала, а й насторожила: особистість письменника постає тут, на нашу думку, спотворено-патологічною, та й не відповідають дійсності висновки автора, необґрунтовані належно. Тобто, умовно кажучи, не сформовано ані суто людського, ані наукового аспекту публікації. До того ж із-за плечей автора починає визирати тінь чогось бузиноподібного, що не прагне з’ясувати істину, а намагається висловитися (висловити себе?) якнайефектніше.

Тут чимало правдиво-болючих штрихів до характеристики Григора Тютюнника, але дібрано, та й прокоментовано їх, сказати б, однобоко (оце й насторожує: з якою метою?). Чи ж справедливо, приміром, причини всіх його страждань серця вбачати лише у “зраді” матері (при цьому взявши до уваги висловлене кимось одним – і проігнорувавши тих, хто таку думку заперечує), – так, наче в усіх інших аспектах було раєм цілісіньке життя, і не лише його, а й усіх людей навколо. Інших – жодних! – мовляв, причин для журби не було?!? ...Десь я таке вже читала... (Мушу зауважити: наводити свої аргументи-заперечення тут і далі не зможу, бо тоді моя репліка розростеться до розмірів книжки, утім, про все це я вже писала, і неодноразово, та й, звісно ж, не лише я: маємо вже ціле тютюнникознавство).

Якщо розглядати як безперечний автобіографізм сповнених драматизму творів Гр.Тютюнника, – у жодному разі не можна забувати його ж таки слів, що його особистий біль (за репресованого батька, власні кривди тощо) “не доболює” до рівня страждань усього народу. Можна побачити й певний зв’язок образу Михайла – батька з новели “Три зозулі з поклоном” – та реального Михайла Тютюнника (того, котрий був батьком письменників-братів). І проглядається в матері письменника прообраз матері героя новели: скільки мудрості, високої гідності, душевного багатства, тонкої делікатності в цій жінці!.. Ні, він усе ж не “застряг” у своїй дитячій кривді...

Цілком слушно й доречно В.Даниленко пише про артистичність Гр. Тютюнника. Лише не дав собі труда вишукати (точніше, вигадати), в який спосіб пов’язати цю “демонстративну рису”, а точніше – артистичний талант, із поняттям “егоцентризм”. Отак, знічев’я, кинув слово – й “одмивайтеся” собі, як знаєте... А може, він переплутав слова “вразливість” – і те, що не хочу повторювати?... Так, не хочеться повторювати всі ті образливі – бо безпідставні – слова, які кидає критик (на честь ювілею?) на адресу письменника трагічного світовідчуття. Дивує (дуже м’яко кажучи) та безтактність, із якою твердиться про втрату письменником “здатності прогресувати”, та ще й ключовим словом ставиться “творча вичерпаність” – це ще звідки, на якій підставі? Через те, що він щось сказав у хвилину, може, слабкості, а може, творчого сумніву? Чи через те, що Тютюнник постійно був невдоволений собою? – так це ж і є особливістю справді творчої натури, яка перебуває в постійному пошуковій способів самовдосконалення!

Ще дивовижніше критичне трактування вразливості, аж до болю душевного (усі, гадаю, пам’ятають, як письменник розкривав свій творчий “секрет” – *біль!*), зумовленого баченням спотвореності душ людей, змушених пристосовуватися, скаліченість їхніх доль. “...Всю вину переносять на своє оточення...” – отакі, мовляв (як і Тютюнник), вередливі, примхливі особи... Цю ідею автор статті бере із книжки

“Акцентуированные личности” 1981 року видання – тобто часу, коли верхам необхідно було народові “пояснити”, що лише психіатричні лікарні зарадять тим, хто вважає, що “ТАК жити не можна”...

Психоаналітичний підхід до літератури – справа не проста, особливо до української літератури, де, як кожному відомо, письменник ніколи не мав такої розкоші, як право на самовиявлення. Й особливо такий письменник, як Григорій Тютюнник, котрий був ніби людиною “без шкіри”, носив у душі біль нації – від самих своїх початків, а не тоді, коли стомився (як то помилково вважає критик, не завдавши собі труда ретельно вивчити об’єкт нападу). Сотні разів цитовано його слова, написані у зв’язку з передчасною смертю Васілія Шукшина: “З любові й муки народжується письменник, іншого шляху для нього немає”, – то він висловив і власну позицію. І вся його творчість сама відкидає можливість застосовувати щодо неї такі формулювання, як “гра, що дає ілюзію свободи”. А називати його, навіть у випадку творчої невдачі, “істеричною дитиною, в якій відібрали улюблену іграшку”, може бути здатним або той, хто не має жодної поваги до митця (але це перша ознака непрофесійності, тоді краще й не братися за перо), або той, хто геть не вмів читати, зокрема таку прозу, що її створив Гр. Тютюнник. (Як дивно й дико, що такі істини для другоккурсників доводиться пояснювати особі з науковим ступенем, на сторінках академічного журналу!..).

До речі, не слід забувати про його іронічність і не меншу самоіронічність. Різноманітним “іграшкам” він знав ціну й зі способів використання їх умів глузувати просто-таки нищівно: “Є багато способів позбавитися від Письменника. Його можна нагородити орденом, дати премію, літературну посаду – цяця тішить, заколисує, з нею хочеться спати...” [1, 363].

Цілковито недоречні й посилання на японські традиції (харакірі тощо): адже для нашого письменника мала цінність своя, *українська* традиція. І не варто, просто-таки безнадійно намагатися звести до самозакохані істеричності внутрішній світ митця, котрий міркував, приміром, так: “Народ, який не мав державності, *національної гордості* не зазнав, тому гине” [1, 368; підкреслення Гр.Тютюнника].

...На щастя, у статті є й іншого плану твердження. Скажімо, про реалізм Григора Тютюнника – зумовлений, мовляв, тим, що він писав лише про те, що сам бачив чи пережив. Тут уже потрібний спокійний науковий аналіз (і розуміння того, що за певних часів якість інше твердження критика могло поставити письменника під удар). Настав час розуміти, що поняття “реалізм”, як і будь-який інший термін на позначення ідейно-мистецьких течій і напрямів, пов’язаний не лише із певними спонуканнями до творчості, а й із цілим комплексом художніх прийомів і засобів.

...Виникає рятівна думка: а може, ця стаття – цілеспрямована творча провокація в добром розумінні?.. Тоді я свідомо “ловлюся”...

ЛІТЕРАТУРА

1. *Тютюнник Григорій*. Бути письменником: Листи. Щоденники. Записники. – К.: Ярославів Вал, 2011.

Отримано 9 січня 2012 р.

Лариса Мороз
м. Київ

